

Høringsoppsummering – Planprogram for ny nasjonal strategi for privatarkiv

Nasjonalarkivet (NA) har fått i oppdrag fra Kulturdepartementet (KUD) å utarbeide en ny nasjonal strategi for privatarkiv. Planprogrammet for strategiarbeidet ble sendt på høring med frist fredag 20. mars 2026. Høringen ble sendt direkte til et utvalg høringsinstanser, og er omtalt i relevante fora.

Det er mottatt et bredt spekter av høringsuttalelser som samlet sett viser stor interesse for og engasjement i arbeidet med en ny nasjonal strategi for privatarkivfeltet. Totalt er det kommet inn 23 høringssvar fra nasjonale, regionale og private arkivinstitusjoner, museer, bibliotek, fylkeskommuner/fylkesarkiv, kommuner/byarkiv og arkivfaglige interesseorganisasjoner.

Nasjonalarkivet takker for mange gode innspill til planprogrammet, og setter pris på at dette har blitt prioritert i virksomhetene.

Denne høringsoppsummeringen sammenfatter hovedtrekkene i innspillene til planprogrammet. Det er i høringsrunden også kommet inn innspill til selve strategien. Disse innspillene tar vi med oss videre i arbeidet med utformingen av ny nasjonal strategi for privatarkiv.

Oversikt over høringsinstanser

Det er mottatt høringssvar fra følgende grupper:

- Fylkeskommuner/fylkesarkiv
- Kommuner/byarkiv
- Interkommunale arkiv (IKA)
- Andre arkivinstitusjoner
- Museer
- Bibliotek
- Interesseorganisasjoner

Fullstendig liste over virksomheter som har sendt inn høringssvar fremgår på Nasjonalarkivets nettsider for strategiarbeidet.

Tematisk oppsummering av sentrale høringsinnspill

Overordnet vurdering av planprogrammet

Et stort flertall av høringsinstansene er positive til at det utarbeides en ny nasjonal strategi for privatarkiv, og vurderer planprogrammet som et godt og relevant utgangspunkt for strategiarbeidet. Flere trekker frem at privatarkivfeltet er modent for nye mål, og at strategiarbeidet er nødvendig for å sikre helhetlig samfunnsdokumentasjon.

Planprogrammet vurderes i hovedsak som gjennomarbeidet og relevant, og mange uttrykker støtte til både ambisjonsnivået og den foreslåtte strukturen for strategiarbeidet. Samtidig peker flere på behov for justeringer og presiseringer, særlig når det gjelder beskrivelse av dagens situasjon og utfordringsbilde, tydelighet i formuleringene knyttet til målene for strategiarbeidet, og at kunnskapsgrunnlaget i større grad må inkludere regional innsikt. Flere peker også på behovet for bredere involvering og lengre tidshorisont på arbeidet, for å sikre et godt resultat som sektoren kan stille seg bak.

Bakgrunn og formål

Et gjennomgående innspill er at omtalen av måloppnåelsen for tidligere privatarkivstrategi gir et for optimistisk bilde. Mange aktører, spesielt på regionalt nivå, mener at de sentrale målene satt i tidligere strategi fortsatt ikke er nådd.

Flere høringsinstanser understreker at situasjonen for privatarkivfeltet varierer betydelig mellom regionene, og at utfordringer knyttet til manglende ansvarsklarhet, svake rammebetingelser og utilstrekkelig finansiering fortsatt er utbredt. Det etterlyses derfor at bakgrunnsbeskrivelsen gir et mer nyansert og dekkende bilde.

Vurdering av innspill: Omtale av måloppnåelse nyanseres, og beskrivelse av status omskrives slik at de uløste utfordringene i privatarkivfeltet tydeliggjøres bedre.

Mål for strategiarbeidet – hva skal strategien bidra til?

De foreslåtte målene for strategiarbeidet får gjennomgående støtte. De vurderes som relevante og viktige. Spesielt målet som omtaler ansvar, finansiering og samarbeid og målet som omtaler digitalt skapte privatarkiv har skapt mye engasjement, og det er kommet inn mange innspill – både til formuleringene i planprogrammet og til utformingen av selve strategien.

Et gjentakende og sterkt innspill omhandler manglende og uforutsigbar finansiering, ansvarsavklaring og arbeidsdeling. Mange peker på at svake rammebetingelser er hovedutfordringen på feltet i dag. Uten forutsigbare rammer risikerer man tap av viktig dokumentasjon, særlig digitalt skapt materiale. Flere aktører peker på at målformuleringen knyttet til dette i planprogrammet oppleves som vag og generell, og mener at teksten bør spisses. De etterlyser tydeligere ambisjoner, for både finansiering og ansvarsavklaring videre. I tilknytning til dette er det mange høringsssvar, særlig fra fylkeskommuner og kommunale arkivmiljøer, som understreker betydningen av god regional koordinering. Det pekes på at privatarkiv skapes lokalt, og at regional kompetanse og tilstedeværelse er avgjørende. Flere etterlyser tydeligere forankring av det regionale nivået i selve strategien, særlig sett i lys av at fylkeskommunens rolle ikke er lovfestet i ny arkivlov.

Noen av instansene foreslår at målene i planprogrammet generelt sett bør formuleres mer overordnet og teknologinøytralt, mens andre aktører mener det er rett at noen områder trekkes fram som spesielt viktig i planprogrammet. Det er kommet forslag om å ta bort alle eksemplene på mangfold i arkivene i målformulering 1 om bevaring av privatarkiv, for å sikre at ingen ekskluderes og for å holde målformuleringen mer overordnet. Det er også kommet inn forslag om å slå sammen mål 1 (om bevaring av privatarkiv) og 3 (om bevaring av digitalt skapte privatarkiv) i planprogrammet, for å gjøre det mer teknologinøytralt. Samtidig er det svært mange høringsinstanser som fremhever bevaring av digitalt skapte privatarkiv som en kritisk utfordring, og mener at det er rett at dette området trekkes ut som et eget mål for strategiarbeidet i planprogrammet. Det pekes på mangel på felles tekniske løsninger, mangel på standarder for mottak og langtidsbevaring, og utilstrekkelig kompetanse og kapasitet på regionalt nivå. Flere gir uttrykk for at strategien bør si noe om nasjonale fellesløsninger, kompetansedeling og tydelige retningslinjer, samt bedre sammenheng og samarbeid mellom arkiv-, bibliotek- og museumssektoren.

Flere mener at det ikke kommer godt nok fram i planprogrammet hvilket nivå strategien skal ligge på. Det er også kommet noen innspill om at det burde knyttes konkrete tiltak til målene som settes i strategien – eller i det minste en plan for hvordan strategien skal operasjonaliseres. Noen høringsinstanser har kommentert at tidshorisonten for perioden som strategien skal gjelde bør på plass før arbeidet settes i gang.

Til slutt er det flere som understreker at det er viktig at det foreslåtte målet om at strategien skal bidra til å styrke en helhetlig samfunnsdokumentasjon tydelig vektlegges i strategiarbeidet videre, og at dette beholdes som et mål for strategiarbeidet i planprogrammet.

Vurdering av innspill: Innspillene understreker behovet for at finansiering og andre rammebetingelser gis en sentral plass i strategiarbeidet. Målformuleringen om dette omskrives og tydeliggjøres i planprogrammet. Spørsmålet om regional rolle og samspill mellom nivåene tas med inn i strategiarbeidet videre.

For målformuleringen om bevaring og tilgjengeliggjøring av privatarkiv tas eksemplene bort for å gjøre formuleringen mer overordnet og for å unngå utilsiktet ekskludering av grupper.

Innspillene viser at et ekstra fokus på digitalt skapte privatarkiv i det videre strategiarbeidet er viktig. Formulering om digitalt skapte privatarkiv i planprogrammet beholdes, men hektes på målformuleringen om bevaring og tilgjengeliggjøring av privatarkiv.

Tidshorisont for strategien settes til 5 år (2027-2031). Innspillet om operasjonaliseringsplan for strategien tas med videre inn i strategiarbeidet.

Tema og problemstillinger som skal utredes i strategiarbeidet

Innspillene viser stor enighet om at finansiering og rammebetingelser er den største strukturelle utfordringen på privatarkivfeltet i dag. Flere peker på at kartlegging og planverk alene ikke gir måloppnåelse uten klare ansvarsforhold og stabile finansieringsløsninger. Et stort flertall støtter planen om at arbeidsgruppen skal se nærmere på dette i utarbeidelsen av strategien.

Flere instanser bemerker at det er til dels store regionale forskjeller i organisering, finansiering, infrastruktur og kompetanse- og ressurstilgang som også bør analyseres. Et gjennomgående innspill er at kunnskapsgrunnlaget i større grad må inkludere regional innsikt enn det det opprinnelig er lagt opp til i planprogrammet. Eksempelvis bør listen over kilder inkludere regionale bevarings- og samhandlingsplaner for privatarkiv og kommunalt/fylkeskommunalt planverk og strategier for kultur og arkiv, samt annen regional kunnskap.

Flere mener at det er behov for tydelig ansvarsavklaring mellom statlig, regionalt og lokalt nivå i strategien, og at kunnskapsgrunnlaget derfor må fokusere enda mer på ansvar og arbeidsdeling.

Andre igjen trekker frem bevaring av digitalt skapt materiale, digital langtidsbevaring og behov for nasjonale fellesløsninger og standarder som en stor utfordring, og mener at kunnskapsgrunnlaget bør gjøre en analyse av dagens situasjon på dette feltet.

Vurdering av innspill: Innspillene understreker behovet for at kunnskapssammenstilling om finansiering, rammebetingelser, digitalt skapte privatarkiv og tilgjengelig teknologi og løsninger beholdes som formuleringer i planprogrammet.

Listen over kilder til kunnskap oppdateres for å tydeliggjøre behovet for regional kunnskap inn i strategiarbeidet.

Prosess og organisering

Det er overordnet støtte til foreslått organisering av strategiarbeidet, men et tydelig ønske om sterkere regional representasjon. Behovet for representasjon fra det regionale arkivmiljøet i arbeidsgruppen fremheves av flere.

Det pekes videre på at fremdriftsplanen i planprogrammet oppleves som stram, og at det bør settes av mer tid til kunnskapsinnhenting og analyser.

Flere kommenterer at også høringsfristen for strategien er for knapp, og at denne bør utvides betraktelig for å styrke reell medvirkning og politisk forankring. Mange understreker også at utkast til strategi bør sendes på en bred høring, minimum til samme instanser som planprogrammet ble sendt til, men helst til enda flere relevante aktører. Dette for å sikre god forankring av den endelige strategien i arkivsektoren.

Vurdering av innspill: Arbeidsgruppen utvides med to representanter fra det kommunale/fylkeskommunale arkivmiljøet. Arkivforbundet bes om å utnevne tre representanter, som også dekker det regionale nivået. Framdriftsplan strekkes ut i tid for å sikre god tid til kunnskapsinnhenting, analyser og høring. Liste over høringsinstanser for utkast til strategi utvides. Det legges vekt på å sikre god legitimitet og forankring i sektoren i prosessen videre.

Videre prosess

Nasjonalarkivet vurderer at høringen har gitt et solid og nyansert grunnlag for det videre strategiarbeidet.

Revidert planprogram utformes på bakgrunn av høringsinnspillene, og vedtas av styringsgruppen før det legges ut til offentlig innsyn på Nasjonalarkivets nettsider. Strategiarbeidet videre gjennomføres i tråd med fastsatt framdriftsplan i revidert planprogram, med sikte på bred involvering og god forankring i sektoren. Innspillene fra høringsrunden som gjelder selve strategien tas med inn i arbeidet videre.